Loeng 9: Kitsendustega loogiline programmeerimine

J.Vain

ITI0211 Loogiline programmeerimine
Sügis 2020

Mis on kitsendustega loogiline programmeerimine (KLP)?

- Kitsendustega programmeerimine (*constraint programming*) üldiselt on **üks** deklaratiivse programmeerimise vorme, kus programm esitatakse kitsenduste kujul, mida otsitav lahend peab rahuldama.

- KLP-d kasutatakse **kombinatoorsete** ülesannete kirjeldamisel ja lahendamisel:
  - Ressursside planeerimine
  - Ajaplaanide koostamine
  - Logistika ülesanded
  - Mängude lahendamine (sudoku, ristsõnad, kabe)
  - …

KLP SWI-Prologis

KLP-d toetavad SWI-Prologi teegid:

- library(clpfd): *Constraint Logic Programming over Finite Domains*
- library(clpr): *Constraint Logic Programming over Rationals and Reals*[1]

---

[1] – Teek tuleb laadida Prologi töömällu, enne teegi predikaatide poole pöördumist. Selleks tuleb kasutada vastavalt deklaratsioone

```
:- use_module(library(clpb)). % boolean domain
:- use_module(library(clpfd)).% finite domain
:- use_module(library(clpr)). % rationals and reals
```

KLP lõplikel hulkadel (clpfd)

Teegis clpfd on 2 tüüpi predikaate:

- Relatsioone kirjeldava predikaadid:
  - Esitavad relatsioone lõplikel täisarvude hulkadel;
  - Lahendamisel interpreteeritakse kitsendusi protseduuriga, mis on täisarvuliste avaldiste väärtustamise üldistus - väärtuste ülekanne (*propagation*) toimub üle kitsenduste igas suunas.
- Otsinguruumi läbimist suunavad predikaadid (*enumeration predicates*):
  - Võimaldavad esitada lahendi otsimise strateegiaid muutujate määramispiirkondadel.

Lõplikul määramispiirkonnal määratud aritmeetilised avaldised

an integer	- Täisarvuline tüüp
a variable	- Väärtustamata muutuja
`-Expr`	- Unaarne miinus
`abs(Expr)`	- Absoluutväärtus
`Expr + Expr`	- Liitmine
`Expr * Expr`	- Korrutamine
`Expr - Expr`	- Lahutamine
`Expr / Expr`	- Täisarvuline jagamine
`Expr mod Expr`	- Täisarvulise jagamise jääk
`min(Expr,Expr)`	- Kahe avaldise väärtustest väiksema leidmine
`max(Expr,Expr)`	- Kahe avaldise väärtustest suurema leidmine

Kitsenduspredikaadid täisarvudel

`Expr1 #>= Expr2`	`Expr1` väärtus on suurem või võrdne kui `Expr2` väärtus
`Expr1 #=< Expr2`	`Expr1` väärtus on väiksem või võrdne kui `Expr2` väärtus
`Expr1 #= Expr2`	`Expr1` ja *Expr2* väärtused on võrdsed
`Expr1 #\= Expr2`	`Expr1` ja *Expr2* väärtused ei ole võrdsed
`Expr1 #> Expr2`	`Expr1` väärtus on suurem kui `Expr2` väärtus
`Expr1 #< Expr2`	`Expr1` väärtus on väiksem kui `Expr2` väärtus

Kitsenduspredikaatide

`in/2, #=/2, #\=/2, #</2, #>/2, #=</2` ja `#>=/2`

tõeväärtusi saab clpfd-s samuti interpreteerida kui täisarve 0 ja 1 (*reification*).

Kitsenduste interpretatsioon

Tähistagu `P` ja `Q` kitsenduspredikaate, siis nendega tehtavad loogikatehted interpreteeritakse järgmiselt:

`#\Q`	tõene iff	`Q` on väär
`P #\/ Q`	tõene iff	`P` või `Q` on tõene
`P #/\ Q`	tõene iff	`P` ja `Q` on mõlemad tõesed
`P #<==> Q`	tõene iff	`P` ja `Q` on ühesuguse tõeväärtusega
`P #==> Q`	tõene iff	`P`-st järeldub `Q`
`P #<== Q`	tõene iff	`Q`-st järeldub `P`

iff – „siis ja ainult siis, kui“ ehk „parajasti siis, kui“

Näiteid kitsenduspredikaatidest

```
?- [library(clpfd)].

?- X #> 3.
X in 4..sup.

?- X #\= 20.
X in inf..19 \/ 21..sup.

?- 2*X #= 10.
X = 5.

?- X*X #= 144.
X in -12\/12.
```

Päring kitsenduspredikaadiga

Kitsenduspredikaadi lahend

sup – supreemum ehk määramispiirkonna ülemine raja
inf – infiimum ehk määramispiirkonna alumine raja

Näited kitsenduspredikaatidest

```
?- 4*X + 2*Y #= 24,   X + Y #= 9, [X,Y] ins 0..sup.
X = 3,
Y = 6.
```

Võrrandsüsteemi $\begin{cases} 4x + 2y = 24 \\ x + y = 9 \end{cases}$ mittenegatiivse lahendi leidmine

```
?- Vs = [X,Y,Z], Vs ins 1..3, all_different(Vs), X = 1, Y #\= 2.
Vs = [1, 3, 2],
X = 1,
Y = 3,
Z = 2.
```

```
?- X #= Y #<==> B, X in 0..3, Y in 4..5.
B = 0,
X in 0..3,
Y in 4..5.
```

Reified value

Kuidas kasutada KLP-d

Üldine stenaarium:

1. Kirjelda seosepredikaadid probleemiga seotud muutujate vahel.
2. Kasuta olekuruumi läbimise predikaate lahendi otsingustrateegia kirjeldamiseks.

Näide Krüpto-aritmeetiline mõistatus.

Leia tähtedele täisarvuline väärtustus vahemikus 0..9 nii, et kehtiks võrrand

SEND + MORE = MONEY,

NB! Erinevatel tähtedel ei tohi olla sama väärtustust.

Näide (järg)

- Esitame ülesande SEND + MORE = MONEY CLP(FD)-s:

```
:- use_module(library(clpfd)).
puzzle([S,E,N,D] + [M,O,R,E] = [M,O,N,E,Y]):-
        Vars = [S,E,N,D,M,O,R,Y],
        Vars ins 0..9,
         all_different(Vars),
         S*1000 + E*100 + N*10 + D +
         M*1000 + O*100 + R*10 + E
         #=
         M*10000 + O*1000 + N*100 + E*10 + Y,
       M #\= 0, S #\= 0.    % Suurimad kümnendkohad ei tohi olla 0-d
```

Näide (järg)

- Prolog leiab lahendi kujul, kus osa väärtustusi on määratud üheselt ja osa vahemikus (kui leiduvad alternatiivsed lahendid):

```
?- puzzle(As+Bs=Cs).
   As = [9, _G4699, _G4702, _G4705],
   Bs = [1, 0, _G4720, _G4699],
   Cs = [1, 0, _G4702, _G4699, _G4744],
   _G4699 in 4..7,
   all_different([9,_G4699,_G4702,_G4705,1,0,_G4720,_G4744]),
   91*_G4699+_G4705+10*_G4720#=90*_G4702+_G4744,
   _G4702 in 5..8,
   _G4705 in 2..8,
   _G4720 in 2..8,
   _G4744 in 2..8.
```

Lahend:
S=9, E=4..7, N=5..8, D=2..8,
M=1, O=0, R=2..8, Y=2..8

Näide (järg): Kuidas esitada otsingustrateegiat?

- Kitsenduste lahendaja leiab kõigile muutujatele kas täpsed väärtused või väärtuste vahemikud.
- Selguse huvides on otstarbekas hoida eraldi kitsenduste spetsifikatsiooni ja lahendi otsingupredikaate.
- Otsingupredikaadid võimaldavad sama kitsenduste hulga juures rakendada sõltumatult erinevaid strateegiaid.
- Muutujate märgendamisvõte (*labeling*) võimaldab leida ühe kaupa konkreetsed lahendid.
- Märgendamine määrab mis muutujatele tuleb leida konkreetne lahend.

Näide (järg)

```
?- puzzle(As+Bs=Cs), label(As).

As = [9, 5, 6, 7],
Bs = [1, 0, 8, 5],
Cs = [1, 0, 6, 5, 2] ;
false.
```

`label(As)` spetsifitseerib, et listis `As` olevatele muutujatele leitakse konkreetne väärtustus (*term grounding*), mis rahuldab päringus olevaid kitsendusi.

Muutujate määramispiirkonna kitsendused

- Kas muutuja `Var` väärtus on määramispiirkonnas `Domain`?

  `?Var in +Domain`

  - `Domain` võib olla spetsifitseeritud ühel järgmistest kujudest:

    1. `Lower .. Upper`

       kus muutjale `Var` omistatav väärtus `I` rahuldab tingimust $\text{Lower} \leq I \leq \text{Upper}$.

       Lower on täisarv või aatom **`inf`**, mis tähistab nagatiivset lõpmatust.
       Upper on täisarv või aatom **`sup`**, mis tähistab positiivset lõpmatust.

    2. `Domain1 \/ Domain2`

       Tähistab määramispiirkondade `Domain1` ja `Domain2` ühendit.

Mitme muutuja määramispiirkonna kitsenduspredikaat `ins/2`

`+Vars ins +Domain`

- Listis Vars olevate muutujate määramispiirkonnaks on `Domain`.

`indomain(?Var)`

- Muutuja `Var` väärtustatakse tagurdamisel iga kord tema määramispiirkonna erineva väärtusega.
- NB! Muutuja `Var` määramispiirkond peab olema lõplik.

Muutujate märgendamine (*labeling*)

`labeling(+Options, +Vars)`

- Märgendamine tähendab kõigile listi `Vars` **muutujatele** konkreetse väärtuse omistamist nende määramispiirkonnast.
- Määramispiirkonnad peavad olema eelnevalt defineeritud lõplikud.
- `Options` määrab valikud väärtuste otsingu juhtimiseks määramispiirkondadel.

Valikud märgendusstrateegia juhtimiseks

`leftmost` – märgendab muutujad vastavalt nende järjekorrale listis `Vars` (s.o. suvandi vaikeväärtus).

`ff` – muutujate märgendamine nende määramispiirkonna suuruse järgi (väiksemalt suuremale järjekorras). See on sageli otstarbekas strateegia, et kiiremini tuvastada mittelahenduvus.

`ffc` – vähima määramispiirkonnaga muutujate märgendamine, kus prioriteet on muutujatel, mis esinevad rohkemates kitsendustes.

`min` – muutujate märgendamine järjekorras, kus prioriteet on muutujal, mille määramispiirkonna alamraja on vähim.

`max` – muutujate märgendamine järjekorras, kus prioriteet on muutujal, mille määramispiirkonna ülemine raja on suurim.

Valikud märgendusstrateegia juhtimiseks (järg)

Kui muutujate väärtustamise järjekord on spetsifitseeritud, määratakse väärtuste läbikäimise järjestus nende määramispiirkonna sees.

Väärtuste valimise järjestus on kas

`up` - väärtused valitakse kasvamise järjekorras (vaikimisi).

`down` - väärtused valitakse kahanemise järjekorras .

Valikud märgendusstrateegia juhtimiseks

Väärtuste läbikäimise strateegiad määramispiirkonna sees (järg):

`step` – muutuja `X` väärtustatakse korda mööda määramispiirkonna `V` elemendiga ja elemendiga, mis ei kuulu määramispiirkonda, kusjuures V elemendi valimine on määratud väärtuste järjestussuvandiga (vaikimisi).

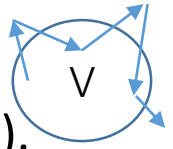

`enum` - muutuja `X` väärtustatakse järjest määramispiirkonna `V` kõigi elementidega, kusjuures järjekord on määratud järjestussuvandiga.

`bisect` – muutuja `X` väärtus valitakse kordamööda määramispiirkonna keskpunktis `M` alt poolt ja keskpunktist ülalt poolt:

```
X #=< M  and X #> M
```

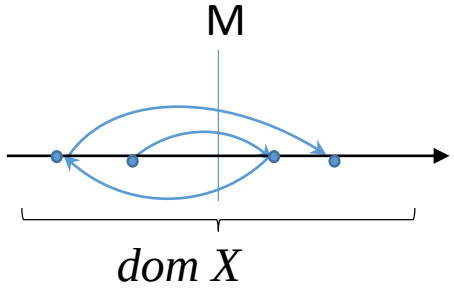

NB! Strateegias saab spetsifitseerida maksimaalselt ainult ühe suvandi igas kategoorias.

Valikud märgendusstrateegia juhtimiseks (järg)

Lahendite otsingu järjestuse spetsifitseerimine:

`min(Expr)` – lahendid genereeritakse aritmeetilise avaldise `Expr` väärtuste kasvamise järjekorras (`Expr` peab sisaldama lahendi muutujaid).

`max(Expr)` – lahendid genereeritakse aritmeetilise avaldise `Expr` väärtuste kahanemise järjekorras (`Expr` peab sisaldama lahendi muutujaid).

- Märgenduses tuleb näidata kõik `Expr` muutujad, st. need peavad olema konkreetsete väärtustega.
- Kui suvandeid on mitu, siis neid interpreteeritakse vasakult paremale.

Valikud märgendusstrateegia juhtimiseks (järg)

- Näide:

```
?-[X,Y] ins 10..20, labeling([max(X),min(Y)],[X,Y]).
```

  - Muutuja `X` lahendid genereeritakse kahanevas järjekorras,
  - aga `X` iga väärtuse puhul genereeritakse muutuja `Y` väärtused kasvavas järjestuses.

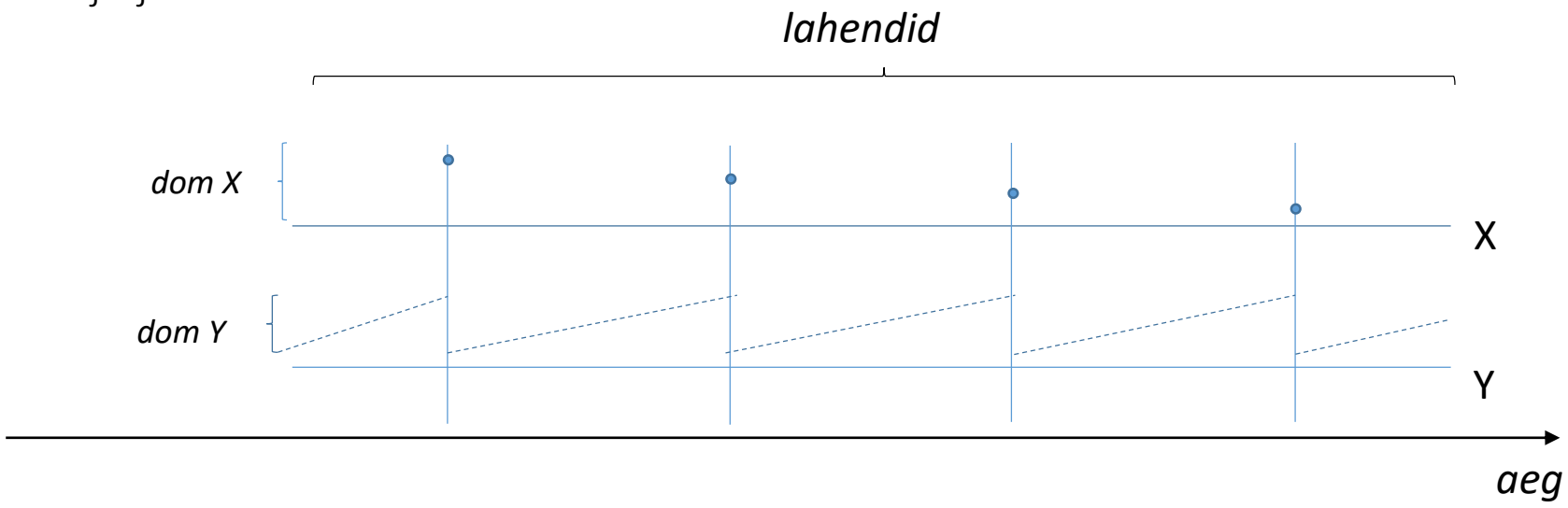

Muid märgendamisvõimalusi

`all_different(+Vars)` - muutujad võivad omada ainult erinevaid väärtusi

`sum(+Vars, +Rel, ?Expr)` - Listi `Vars` elementide summa ja avaldise `Expr` vahel peab kehtima relatsioon `Rel`

Näide:

```
?- [A,B,C] ins 0..sup, sum([A,B,C], #=, 100).
     A in 0..100,
     A+B+C#=100,
     B in 0..100,
     C_in_0..100.
```

Muid märgendamisvõimalusi

`scalar_product(+Cs, +Vs, +Rel, ?Expr)`

- `Cs` täisarvuliste konstantide list,
- `Vs` muutujate list.

- Tõene, kui `Cs` ja `Vs` skalaarkorrutise ja avaldise `Expr` vahel kehtib relatsioon `Rel`.

- Näide: võrratuse $4a + 5b > a - b$ lahendi leidmine

```
scalar_product([4,5], [A,B], >, A-B).
```

Näide: Sudoku programmeerimine

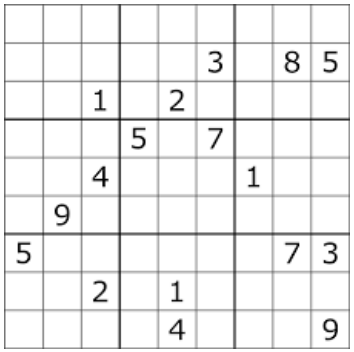

```
sudoku(Rows) :-
  length(Rows, 9), maplist(length_(9), Rows),      % 9 elementi reas
  append(Rows, Vs), Vs ins 1..9,  % luua 9 rida
  maplist(all_distinct, Rows),    % iga väärtus reas on unikaalne
  transpose(Rows, Columns),       % transponeerida read veergudeks
  maplist(all_distinct,Columns),  % iga väärtus veerus on unikaalne
  Rows = [A,B,C,D,E,F,G,H,I],     % elementide nimed reas
  blocks(A, B, C), blocks(D, E, F), blocks(G, H, I).
                                  % nimega elementidest moodustub 9 plokki
```

<u>Kommentaar:</u>

`maplist(:Goal,?List)` tagastab `true`, kui kõik Listi elemendid rahuldavad Goal'i.

`maplist(:Goal, ?List1, ?List2)` tagastab `true`, kui kõik sama indeksiga elementide paarid listides List1 ja List2 rahuldavad Goal'i

Sudoku programmeerimine (järg)

```
blocks([], [], []).
blocks([A,B,C|Bs1],[D,E,F|Bs2],[G,H,I|Bs3]):-
    all_distinct([A,B,C,D,E,F,G,H,I]),
    blocks(Bs1, Bs2, Bs3).
```

Sudoku programmeerimine (järg)

```
problem(1,
[[_,_,_,_,_,_,_,_,_],
[_,_,_,_,_,3,_,8,5],
[_,_,1,_,2,_,_,_,_],
[_,_,_,5,_,7,_,_,_],
[_,_,4,_,_,_,1,_,_],
[_,9,_,_,_,_,_,_,_],
[5,_,_,_,_,_,_,7,3],
[_,_,2,_,1,_,_,_,_],
[_,_,_,_,4,_,_,_,9]]).
```

Sudoku programmeerimine (järg)

- transpose(+Matrix, ?Transpose).

  Transposes a list of lists all of the same length.

- Näide:

?- transpose([[1,2,3],[4,5,6],[7,8,9]], Ts).

Ts = [[1, 4, 7], [2, 5, 8], [3, 6, 9]]

Sudoku programmeerimine (järg): päring

?- problem(1, Rows), sudoku(Rows), maplist(writeln, Rows).

[9, 8, 7, 6, 5, 4, 3, 2, 1]
[2, 4, 6, 1, 7, 3, 9, 8, 5]
[3, 5, 1, 9, 2, 8, 7, 4, 6]
[1, 2, 8, 5, 3, 7, 6, 9, 4]
[6, 3, 4, 8, 9, 2, 1, 5, 7]
[7, 9, 5, 4, 6, 1, 8, 3, 2]
[5, 1, 9, 2, 8, 6, 4, 7, 3]
[4, 7, 2, 3, 1, 9, 5, 6, 8]
[8, 6, 3, 7, 4, 5, 2, 1, 9]

Rows = [[9, 8, 7, 6, 5, 4, 3, 2|...], ... , [...|...]].

Näiteid KP-s programmeeritud arvutimängudest

Mängude täielik lahendamine on keeruline!

- Draughts, English (Checkers) 8×8 variant of draughts
- **weakly solved** on April 29, 2007 by the team of Jonathan Schaeffer, known for Chinook,
- Checkers is the largest game that has been solved to date, with a search space of 5×10^{20}.[7]
- The number of calculations involved was 10^{14}, which were done over a period of 18 years. The process involved 50 - 200 desktop computers